

MODERNLİK ve MUHAFAZAKÂRLIK

ve

Ali Osman SEZER*

ÖZET

Bu çalışma, modernlik ve muhafazakârlık olarak görünüm kazanan sistemlerin, tarihin her döneminde farklı biçimlerde var olduğunu; muhafazakârlığın toplumların yaşamsal deneyimleri ile elde ettiği değerler sistemine bağlı yaşam biçimini ifade ederken, tüm ideolojileri de içinde sayabileceğimiz modernliğin ise toplum dışında üretilen mod'a uygun toplumu dizayn etme çabasında bir proje olduğunu ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Muhafazakârlık , modernlik, neomodernlik, değer üretmek, ihtiyaç üretmek, simülasyon.

Günümüz dünyası modern dünya olarak ifade ediliyor ve bu ifade, modernliğin ötekileştirdiğine karşı edindiği dünyayı savunmaya dönük ikaz vurgusu da içeriyor. Modernlik kendisini modern olarak öne çıkartırken, ayrıştığını, yeniye ve ilerlemeye engel, gericilikle sembolize ettiği bir muhafazakârlık olarak tarif eder. Geleceğin geçmişten, yeninin eskiden daha iyi olduğu önermesi üzerinde, pozitif aklın rehberliğinde, değerlere bağlılığı yadsıyan ve sürekli yenilikçilik 'mod'unu diri tutan modernlik, meşruiyetini sağlayacağı, her yeniliğe uygun bir kutsallık üreten teolojik araçlara da sahiptir. O, her ne kadar kendisi-

---

* Hukukçu

ni muhafazakârlık karşısında inşa etse de bu araçları, ötekileştirdiği muhafazakâr değerleri gerçekliğinden koparıp simüle ederek kendisine kutsallık ve iktidar devşirmek için kullanır.¹ Bu sadece günümüz dünyasında değil tarihin tüm zamanlarında karşılaştığımız bir durum. Toplumsal yapının 'mod'unu elinde tutan ve toplumu kendi moduna göre belirleme yetkisini ele geçirmiş her sistem bu mod'a uymayan değerler sistemini tehdit olarak algılamış ancak itirazla karşılaştığında bu değerleri en iyi kendisinin temsil ettiği iddiasında bulunmuştur. Modernlik ve muhafazakârlığın karakteristik özellikleri vurgulanarak başlanan, ardından tarihsel süreçte belirgin görünümünün ele alındığı bu yazıda, modernliğin ve muhafazakârlığın yeni bir oluşum olmadığını, her dönemde sınırsız ihtiyaçlar algısı ile sahip olmayı kutsayan anlayışın, kendini modern olarak takdim ettiğini, değer üreten ve bu değerlerle bağ kuran yapıyı muhafazakârlık la ötekileştirirken aynı zamanda onuz da alamadığını ele alacağız.

Modernliğin ideal toplum tipi kadim değerlerle yaşamsal bağını koparmış, bunun yerine modern misyon yüklü ürünler ve markalarla değer edinme arayışında, değer üretme ve aktarma yeteneğini yitirmiş birey merkezli çekirdek aile tipine dayalı tüketim toplumdur. Bu toplum modern algının ürettiği ihtiyaçlar üzerinde hareket eder.

Modernlik, ürettiği ihtiyaçlar algısında sürekli kendini yenileme/yenileme döngüsünde gerçekleştiren bir sistemdir ve toplumsal değerlerle çatışma halindedir. Bu anlamda modernlik, özgün iktisat algısıyla, sınırsız ihtiyaçlarını sınırlı kaynaklarla gerçekleştirmeye çalışırken kurduğu yeni dille kendini dolayısı ile ihtiyaçları sınırlayan tüm değerleri muhafazakârlık la ötekileştirir. Kendini gerçekleştirmeye engel gördüğü değerler yerine, istediğinde her tür değişikliği meşrulaştırabilecek, sahip oldukları ile edindiği güce dayalı hak algısıyla hareket eder. Bu anlamda teoloji, gerekli olan meşruiyet alanları üreten idealize edilmiş dinler, Tanrılar veya ideolojiler üreterek modernizmin meşruiyet ihtiyacını karşılar. Çoğunlukla bunu muhafazakârlık olarak dışladığı değerler sisteminden devşirdiği kavramlara yeni anlamlar yükleyerek yapar ve böylece onlara muhafazakârlığın elinden kurtulup modernlikle kutsanma fırsatı bahşeder.

---

¹ Baudrillard Jean, Simülakrlar ve Simülasyon.

Carl Schmitt'in "Modern devlet kuramının bütün önemli kavramları, dünyevileştirilmiş ilahiyat kavramlarıdır. Bu kavramlar ilahiyattan devlet kuramına aktarılmışlardır. Her şeye kadir Tanrı, her şeye kadir kanun koyucuya dönüşmüştür" derken modernliğin, ötelediği muhafazakâr değerler sisteminin simüle edilmiş değerleri üzerinde kendini kurduğunu söyleyebiliriz (Schmitt, 2010:41).

Alain Touren, modernliğin varoluş mekanını "*modern toplumun doğabilmesi için ortadan kalkması gereken kutsal düzen*" olarak ifade ederken ortadan kalkacak kutsalın yerine geçecek bu sistemin de kutsal olacağını ima eder (Touraine,1994: :241). Çünkü bir şeyin yerine geçenin mahiyeti öncekiyle benzerdir. Bu konuda çok sayıda örnekler verilebilir. Auguste Comte'un Pozitivizmin İlmihali, modernizmin yerine geçtiği kutsala alternatif olarak kendi kutsallığının ilkelerini ortaya koyan teolojik bir eserdir. Teoloji her zaman modernliğin ihtiyaçlar hiyararşisinde hümanizmi kutsayan meşruiyet laboratuvarıdır. Çünkü teolojinin öznesi olan 'the insan' tanrıyı nesneleştirip onu ve onunla tüketen, her şeyin modunun kendisi olduğu inancına sahip bir varlıktır.

Canlılığın en küçük prototipi olan hücrenin canlılığını muhafaza eden en önemli kısmı hücre zarıdır. Hücre zarının işlevi hücrenin vasıflarını sürdürülebilmesi için bu yapıya zarar verebilecek, dışarıdan gelen yeni yapılar karşısında kendisine faydalı olanları alıp, zarar verecek olanları almamak, içeride zarar vermeye başlayanları da hücrenin dışına atmaktır. Bu örnekte hücre zarı toplumun karakteristik varlığını sürdürülebilmesi için hassasiyetleri görünür kılan muhafazakâr değerler sistemine benzerken, modernlik hücrenin genetiğini değiştirmek için hücre zarını cebren delip geçen şıngaya benziyor. Zaten modernliğin hak algısı da sahip olduğundan elde ettiği güce dayalı bir hak algısıdır.

Toplum, kendi dışında bir proje olarak üretilen oluşumla karşılaştığında onu analiz eden bir yaklaşım gösterir. Bu analizin kriterleri ise onu toplum yapan değerler sistemidir ve bu sistemden geçit bulabilen oluşumlar toplumsal değer olarak varlık bulabilir. Hiçbir bilgi bu süreçten geçmeden toplumsal değere dönüşemez. Vahiy de olsa bir mesajın toplumsal değere dönüşebilmesi onun toplumsal yaşamla gerçekleşip içselleştirilmesine bağlıdır. Her toplum kendi değerlerini ancak kendisi

üretebilir. (Bunu vahyin kendi mesajında görmekteyiz: “Durmayın, değer üretin,...”²)

Toplumsal anlamda değer üreten temel yapının aile olduğu ancak bunun da modern aile tipi olan çekirdek aileye dönüşmesi ile değer üretme kabiliyetini kaybettiğini görüyoruz. Toplum güdüleyen bu modern algı, değer üretmeyen, üretim araçları dediğinin de aslında dünyanın ve insanlığın değerlerini tüketilebilir forma dönüştüren tüketim araçlarına sahip, değer ölçüsünün de, daha çok tüketenin daha değerli olduğu bir sistem. Bu sistemin akletme biçimi, duyguları ve akleden kalbi işe karıştırmayan hesapçı bir akıldır.

Modern dünyada sürekli savunmada, ayakta kalmaya çabala-yan muhafazakârlık gerçekte neye tekabül ediyor? Muhafazakârlığın ve modernizmin diri tutmaya çalıştığı yapının temelde ne olduğunun açığa çıkartılması bu savunma hattını da belirgin kılacaktır. Burada şunu belirtmek gerekir ki muhafazakârlık , modern çatı altında toplum dışında şekillenmiş teori ve ideolojilere karışı yeni bir ideoloji değil, her toplumun kendi eliyle ürettiği değerler üzerinde kendinden menkul algılarıyla kendisini gerçekleştirdiği canlı bir süreçtir. Bu açıdan modernlik, piyasa olarak belirlediği sosyal ortamı ürettiği mallar üzerinden belirlerken, muhafazakârlık yaşamsal deneyimlere dayalı değer üretme ilişkileriyle gerçekleşmiş bir sosyal ortamdır. Bu yüzden moderlik yaşamsal alanı belirleyebildiği ölçüde gerçekleşebilir ve bunu gerçekleştirmek için her türlü gücü kullanıp toplumu asla kendi algılarıyla kuracağı bir yaşama terk edemez. Huntington’un gücünün zirvesinde ve rakipsiz olduğunu söylediği batı, dünyayı düşüncelerinin, değerlerinin veya dinin üstünlüğüyle değil; ama daha çok örgütlenmiş gücü ve zor kullanmasındaki üstünlüğü sayesinde fethetmiştir diyerek bunu açıkça ifade edebilmektedir (Huntington, 2013: 63). 21. yy.ın yeni modunu belirlemeye çalıştığı “Medeniyetler Çatışması ve Dünya Düzeninin Yeniden Kurulması” adını verdiği çalışması incelendiğinde, gücünün zirvesinde olan batı modernliğinin bu zirveyi kaybetme korkusuna dayalı, kendisine eklemlemediği muhafazakârlığı belirgin bir fay hattı ile ötekileştirip düşman ilan eden bir çalışma projesi olduğunu görüyoruz. Kitap her ne kadar medeniyetler çatışması başlığını taşısa

---

² Tevbe, 105

da, içeriği kendi ürettikleri değerler sistemine güven duyan ve bundan kopmak istemeyen toplumlara karşı modernliğin kendini güvende hissedemeyişini öne çıkartıyor. Çatışmanın kaçınılmazlığının tek istisnası olarak tavsiye edilen, değerlerini ancak devri geçmiş kültürel ritüeller içinde eda etmek şartıyla gerçek yaşamın, modern dünyanın otoritesine eklemlenmesi. Modernliğin tarihteki tüm görünümüleri bu algıyla öne çıkmıştır. Analiz vurgusu taşıyan bu çalışma, daha işin başında çatışmanın kaçınılmazlığına Newtoncu tabiat kanunu kaçınılmazlığı ile çoktan karar vermiş, tüm ayrıntıları ise bunun gerekçelerine dayalı bir ikna çabasıyla kelebek etkisi başlatmak. Bu anlamda modernlik en azından bir yüzyıl daha kendini zirvede tutacak ihtiyacı projelendirmiş görünüyor. 20. yy.a baktığımızda modernliğin, hemen hemen tüm sonuçlarının Osmanlı coğrafyasında gerçekleştiği bir çatışmanın ürettiği enerjiyle beslendiğini görürüz. Önceki yy.larda Afrika ve Amerika'da olanlar da bu çatışma projelerine duyulan iştahı açıklıyor.

Modernlik için toplum, sahip olma arzusunun diri tutulup, üretilen sınırsız ihtiyaç algısı peşinde devinip evrilen bir piyasadır. Bu piyasanın kapasitesi modernliğin üreteceği soyut ve somut malların niteliği ve bu malların piyasadaki misyonerliği ile süreklilik arz eder. Modern toplum modernizmin ürettiği ihtiyaçları içselleştiren o doğrultuda ilerleyip dalgalanan bir toplumdur. Bu dalganın yönü ve gücü ise sahip olma arzusu ile şekillenir.

Tarih, malla aline olmuş ve bunu vazgeçilmez kudret ve şöhret kaynağı olarak içselleştiren ancak, bu kadar basit bir açgözlülük güdüsüyle elde edilmiş statüleri insaniymiş gibi normalleştirme çabasıyla karmaşılaştırılmış bir sistemin, toplumsal hakikat algısına karşı savaş senaryosunu andırıyor. Hakikate rağmen bunu başarmak için, birçok alanda uzmanlaşmak, hatta hakikati de bu uzmanlık alanlarından biri olarak teolojik bir emekle kendine malzeme yapmak kaçınılmazdır. Böyle bir yolda geçit bulabilmek, teolojik araçlarla tam kendine uygun bir Tanrı icat etmek ve buradan elde edilen hakikat algısı ile gerçekleşiyor. Çünkü insanlık ve hakikat dışı her şeye tepki veren insan bünyesinin bu anormal sisteme adaptasyonu için uzmanlık gerektiren operasyonlarla hakikat algısını bu sisteme uyarlamak gerekir. Normal bir insanın akleden kalbi üzerinden bu sistemin gerçekleştirilebilmesi mümkün değil-

dir. Bunun için fizyolojik ihtiyaçlarla güdülenmiş rakamsal hesapçılık üzerinden, kar zarar diyalektiği ile beğın ve kalp arasındaki bağı kesip özneleştirilen bu rakamcı akıl, kendisini özneleştiren bu sistemin nesnesi olarak, insanı insanlığı üzerinden özne kılan akleden kalple her zaman savaş halinde olmuştur. Tüm ihtisas alanları ile kendisini teolojik bir kaide üzerinde inşa eden bu yapı itibarını, amaca ulaşmak için her yolu mübah kıldığı bir sistemle elde ettiği “hak etmesek bunlar bize verilmezdi” inancına dayalı tanrı mirasçılığı itikadına dayandırır. Tüm karmaşıklığına rağmen bu algının merkezinde, mala dayalı güç fetişizmini esas alan ve tüm sistemin bu malın dolaşımı üzerinden şekillendiği bir pazar olduğunu söylemek mümkündür.

Modernlik, hiyerarşik iktidar ilişkileriyle kurulu pazar sisteminde, sonsuz ihtiyaçlarını temin etmeye matuf tezgahları üzerinden küresel bir agora olarak kendisini gerçekleştiriyor. Bu amaca dönük değer ifade eden her ürünün kapasitesine uygun bir tezgah tahsisıyla oluşan bu agora, dünyanın dört bir yanına açtığı bu tezgahlar üzerinden kimin nerede ne kadar var olacağını belirleyen fiyat politikaları ile değerler sistemini etiketleyip kendini görünür kılacak aidiyetler kuruyor. Bu sistemin başat tüm kavramları Antik Yunan kavramlarıdır ve sistemin kuralları ise Antik Yunan’dan tevarüs etmiş Roma agorasında gelişen hukuk sistemine dayanır.

Antik Yunan site devletleri, agoranın teşekkülü ile devlet vasfını kazanmış ve sınırları içindeki herkesi ve her şeyi buradan tasnif ederek onlara aidiyetler vermiştir. Burada tezgahı olan herkes kapasitesi ölçüsünde vatandaşken, birçoğu da bu tezgahın üzerinde alınıp satılabilen eşyadır. Ancak bu makbul vatandaşlık statüsü mülkiyet ilişkisi ile doğrudan bağlantılı olduğundan, vatandaşlık haklarını sürdürmek ise bu vatandaşların tezgahlarında yeterince kıymete sahip olmalarına bağlıdır. Yoksa gözden düşüp bu vasfı da kaybederler. Bu küçük site devletleri büyük Roma agorasının prototipleri olarak, onun teşekkülünde aldıkları farklı biçimlerle varlıklarını sürdürmüştür.

Ancak doğudan gelen yeni inancın kilise olarak iktidarı, Olimpos’da ikamet eden tanrıları bu pazardan sürüp yerinden etmişti. Artık merkezde bu tanrıların tezgahlarının kurulu olduğu agora değil herkesin ve her yerin sahibi kilise olarak Tanrı’nın evi vardı. Böylece her istediğini dile-

diği gibi yapan İnanüstü Zeus ve yarı tanrı yarı insan olarak babasının insanları inciten kudretini telafi etmeye ve böylece onu mazur da göstermeye çalışan Herkül bir süre dinlenme fırsatı bulmuş oldu. Bu inancın yorumuyla kendisini yeniden inşa eden Roma bundan böyle Tanrı temsilcisi Kutsal Roma'dır. Süfli dünyanın tüm hesap işlerini kendi sorumluluğuna alarak agorayı tanrıları ile sürgüne gönderen bu yeni sistem uzun süre toplumun inancını kurtarıp manevi dünyaya aracılık etti. Herkül'ün dünyevi kurtarıcılığının yerini, Mesih'e iman ile ebedi kurtuluş almış oldu. Rönesans'ı bu kurtarılmışlığa doymuş ve hesap yetkileri ellerinden alınmış ruhların isyanı olarak okumak mümkündür. Sürekli kurtarılmak için sürekli mağdur olmak gerekir. Bu yüzden mesleği kurtarıcılık olanların, bu mesleklerini sürdürebilmeleri ve toplumun da sürekli kurtulmanın müjdesini tadabilmesi için onlara hapsedildikleri dünyanın çilelerini erdem olarak algılabilmeyi başarmaları gerekir.

Hıristiyan dünyanın ilk bin yıllık kurtarıcılığı, bu kurtarıcılığın büyüklüğü kadar büyük problemlere bir tepki olan rönesansla, onu kadim antik kodlarıyla yeniden biçimlendirip batı olarak ortaya çıktı. Batı kavramı, doğudan gelen bu kurtarıcıya karşı, onun kovmuş olduğu eski Yunan ve Roma tanrılarını özlemle resmedip, onları tekrar dirilterek onlarla birlikte dirilebilmeyi dileyen rasyonel estetiğe dayalı düşünce ve sanat akımı olarak ortaya çıktı. Kurtarılmışlığı yeterince tatmış olan bu coğrafya artık kendi içinde kurtarılmak yerine kendisi kurtarıcı bir kilise olarak kurtaracağı bir de doğu imgesi resmetti. Bu ilişkide batının ebedi kurtarıcılığı doğunun kurtarılması gereken ebedi mağduriyetini sürdürülebilir kılacak bir projeye bağlandı. Böylece doğu-batı olarak tasnif edilen yeni dünya, hesapçı estetiğın rasyonalitesine bağlanmış modla icad edilen modern dünyayı küresel bir agora üzerinden fiyatlandırıp tüm dünyanın değerler sistemini üreten yeni Zeus ve Olympos tanrılarını diriltilip, onların otoritesini telafi ederek mazur gösteren Herkülleri ile neomodernizm olarak kendini ihdas etmeyi başarmış oldu. Modern kavramı ilk kez 5. yy.da Hıristiyanlığın resmen kabul edildiği dönemin modunu Antik Yunan ve Roma paganlığından ayırmak için kullanılmıştı (Habermas:1990). Ancak batı rönesansla bu durumu inkar edip asıl modernliğin murisi saydığı Antik Yunun ve Roma kodlarına dönerek modern batının temellerini bu mirasın üzerine kurdu. Böylece

yeni dönem de neomodernizm olarak tekrar antik dönemin kodlarına geri dönüşle yenilenmiş oldu.

Hangi zamanda olursa olsun, modernliğin genel görünümü, kurduğu sistemin otoritesine itaat eden her tür inancın tezgah açmasına izin veren ve her tür değeri fiyatlandırma tekelini elinde bulundurup her şeyin değerini belirleyerek anlamlar dünyasını buradan üreten küresel bir pazar ilişkisine dayanır. Böylece hayatın bir parçası olması gereken pazar, anlamlar evreninin merkezinde modern sistemin kalbi olmuştur. Her şeye, öyle ki akla ve inanca dahi koyduğu tezgah üzerinden değer biçen bir pazar. Rasyonel ve hesapçı bir akıl, yapacağı muhasebenin kar zarar diyalektiği ile zaten bu tezgaha gönüllü olarak çıkma hevesinde. Rakamsal kar zarar hesapları yapan ve kendisini bile sekülerleştirerek akletmeyi beğne yükleyip vücudunun geri kalanını nesneleştirmiş kişinin bu tezgahta oturmayı normalleştirmesi kaçınılmazdır. Bu anlamada sınırsız ihtiyaçları olduğu inancıyla güdülenmiş modern aklın ve inancın, amaca ulaşmak için her yolu mübah kılmaktan başka çaresi yoktur. Sınırsız ihtiyaçlara ancak sınırsız yöntemlerle ulaşılabilir. Böyle bir yol üzerinde gerçekleşen doğu batı diyalogunda kurtarıcılık, batılı refah ve kudretine hasretle iç geçiren durumuna düşmüş mağdur doğunun bu mağduriyetinin ilelebed payidar kalmasıyla gerçekleştirilebilir. Bu hususta kurtarıcıyla yakınlık kurabilenlere belki kendilerini batılı gibi hissetme payesi verilip gerekli birkaç mahallenin tezgahtarlığı üzerinden tedavüle çıkma vizesi verilebilir. Ancak bu, duygularıyla oynanıp ümit verilerek işi bittiğinde bir köşeye atılmaktan öteye hiç geçmemiştir. Kendisini hiçbir şekilde sınırlamayan ve bunu özgürlük bildirgesi olarak her fırsatta beyan ederek her dilediğini yapabileceğini gösteren modern batı bu inancın, sınırsız ihtiyaçlarını sınırlı kaynaklarla karşılama ilkesini, tüm dünyada siyasetin ve iktisadiyatın teolojisiyle normalleştirmeyi de başarmıştır. Bu pazara düşen, sınırsız ihtirasları olan pazarcının müşterisi, en iyi ihtimalle tezgahtarı olmaktan kurtulamaz. Kapitalizmin teolojik yorumu olarak kendisini gerçekleştiren modernizm, dünyayı pazara dönüştürüp, bu pazarda sahip olunan malın çokluğu üzerinden kendisini kutsayan ve insanın mala kurban edildiği mal fetişizmi ile itibarını bu malların çokluğundan alan, mevcut tüm inançlara da otoritesi altında devşirebildiği ölçüde yer veren bir sistem olarak altın çağlarını yaşıyor.

Doğuya baktığımızda da benzer algılarla aynı yapılar göze çarpar. Zaten doğu ve batı kavramları salt coğrafi değil daha çok siyasi kavramlardır. Kabe'yi her kabilenin tanrısına açtıkları tezgahlarla pazara dönüştürenler, Hz. Peygambere de bu pazarda kendi tezgahlarına dokunmaması şartı ile tezgah açmayı önerip bunu kabul etmesi halinde kendini Mekke'nin kralı yapacaklarını söylemeleri manidardır. Bu pazarda kendi amaçlarını gerçekleştirmeye matuf, icat ettikleri teolojik tanrıların otoritesine dokunulmadığı sürece hiçbir inanç sakıncalı görülüyor. Diğer tezgahlara karışmamak, onlarla iyi geçinmek şartı ile herkesin kendi tanrısını getirip koyabileceği ve onun üzerinden hiyerarşik iktidar ilişkisinde yer alabileceği bir pazar daha zengin görülebiliyor. Hz. Peygamberi bu pazarda tezgah açmaya davet edenler daha sonra O'nun tezgahları denetlemek için çarşı pazarda dolaşmasından rahatsız olmuştur. O'nu "eskilerin masalları" diyerek muhafazakârlık la ötekileştiren bu söylem, kendi belirlediği modu merkeze alan modern söylemle örtüşüyor. Çok Tanrılı toplumlarda her bir tanrı bir kişi veya kabilenin yer yüzünün belli bir bölgesinde o kişi veya kabileye iktidar tesis eden kutsal meşruiyet üretir. Bu anlamda bu tanrıları inkar bu kişilerin iktidarını inkar etmekle aynı ölçüde tepkiyle karşılaşır. Tanrısal lütfa dayandırılan malın çokluğu üzerinden elde edilen hak ihdas etme yetkisi, günümüz modern dünyasının ölümlü tanrılarıyla benzer algılarla devam ediyor.

Aslında "benim itibarım develerin sırtında" diyen zihniyetin bu itibarını elde ettiği tezgahı hiç kapatmadığı, kendine dahil edemediği inanç söylemi altından onu araştırtırıp, aynı kervanı yürüttüğü anlaşılacaktır. Hayatın merkezine itibar devşirdiği mal mülk ve şöhreti koymak, o malın ondan daha değerli olduğunu ortaya koyuyor.

İnsanları, mal ve oradan edinilmiş statülerle ilişkilendirip onun üzerinden tasnif etmek, işi mala bağlayıp insanlığı develerin sırtında aramaya ve o kervanın peşinde kutsal bir hac yolcusu gibi tevazu içinde eşiklere yüz sürmeye yol açabiliyor. Tüm çıkış kapıları sıkı sıkı kapatılmış bu pazardan çıkıp burada müşteri dahi olmamak dileği ile Rezzak olanın ancak Allah olduğuna dair mırıldanmaları bile işitip kızan tezgahların, -ne yani bunu biz bilmiyor muyuz, biz sadece Rezzak olan Allah'ın rızıkına bizi daha çabuk ulaştırırsın diye bu kervana katıldık! diyerek korku salan kızgınlıkları henüz yatışmış değil.

Modern batı, batı olarak kalabilmesini, kendi kurduğu perdeye yansıttığı doğunun varlığına bağlamıştır. Son dönemde tüm modern ideolojilerin muhafazakâr söyleme eklemene çabaları(modern muhafazakârlık . Milliyetçi muhafazakârlık , liberal muhafazakârlık ...) toplumun dışında kurgulanmış teorilerin, içinden çıkılmaz çelişkilerle tıkandığını gösteriyor. Geline noktada muhafazakârlığın bir ideoloji olmadığı, onun her toplumun yaşamıyla ürettiği değerler sistemiyle kurulan ilişki biçimi olduğu ve tüm ideolojilerin bu değerler sistemini, kurdukları perde üzerinden teorize ederek varlık buldukları çok açık. Bu perdede muhafazakârlık la sembolize edilen doğu, kapitalizmin teolojik yorumu modernizmin mabedi olan pazarın değer üreten işçisi, modern iktisadın son yorumuyla da aynı zamanda müşterisi olarak resmedilmiştir. Bu resim, güneşin doğudan yükselmesini kompleks haline getiren batının, her şeyi tersine çeviren küresel pazar ilişkileriyle onu batıdan yükseltmeye çabalayan bir resim. Zannediyorum, mabed olarak tüm dünyayı dizayn eden bu pazar ritüellerini terk edip, batının bu topraklardan aldıklarını kumanya olarak dağıttığı kalabalığın içinde birbirini ezerek, çığlık çığlığa eda edilen ayinden vazgeçip, hakikate devri geçmiş muamelesi yapmadan, Rezzak olanın Allah olduğuna iman edip alışveriş için tapınma ritüellerine gerek kalmayacak, alın terinin tecelisi olan bir pazarı kurup emeğe sahip çıkılmazsa bu cari mabedin ocağını harlayan talipleri olarak onun eşiğine yüz sürme ayini sona ermeyecek. Uzun zamandır doğudan yükselen alevler, modernizmin mabedi bu agoranın ihtiyacı olan enerjiyi üretiyor. Durumun, bu ateşi yakanların iman edilmesini bekledikleri kader olmadığı ise çok açık.▽

KAYNAKÇA

- BAUDRILLARD Jean; "Simülakrlar ve Simülasyon", Doğu-Batı Yayınları, Ankara, 2003.
SCHMITT, Carl; "Siyasi İlahiyat", Dost Kitabevi Yayınları, Çev. A. Emre Zeybekoğlu, Ankara, 2010.
TOURAINÉ, Alain; "Modernliğin Eleştirisi", Yapı Kredi Yayınları, çev: Hülya Tufan4, İstanbul, 1994
HUNTINGTON Samuel P; "Medeniyetler Çatışması ve Dünya Düzeninin Yeniden Kurulması", Okuyan us yayınları, Çev.Mehmet Turhan, Y.Z.Cem Soydemir, İstanbul, 2013
HABERMAS Jürgen; "Modernlik Tamamlanmamış Bir Proje", Postmodernizm, 1990, Kıyı Yayınları 1990.